

Innsyn i et stort og samlokalisert bofellesskap for utviklingshemmede

*Anne Katrine Folkman (høgskolelektor),
Anita Gjermestad (førsteamanuensis),
Laila Luteberget (førstelektor) Diakonhjemmet Høgskole*

Andelen utviklingshemmede som bor i store fellesskap har økt markert i tiden etter 2001, denne boformen er dominerende blant utviklingshemmede som har fått ny bolig etter år 2000 (Söderström og Tøssebro 2011, Kittelsaa og Tøssebro 2011). Byggingen av store bofellesskap er både i strid med intensjonen i ansvarsreformen (HVPU-reformen) og innebærer trusler mot god omsorg (Söderström Tøssebro 2011). Det er vanskeligere å ivareta individuelle hensyn i store botiltak, bl.a. som en konsekvens av at kollektive løsninger vokser både for ansatte og beboere (Ellingsen 2010).

Sandnes kommune bygde Hanamyrveien 1 i 2009, et bofellesskap for 12 personer med utviklingshemming og 12 personer med psykiske lidelser. Norsk forbund for utviklingshemmede (NFU) saksøkte Sandnes kommune for at byggingen av bofellesskapet var i strid med intensjonen i HVPU reformen. Søksmålet endte med rettsforlik og evalueringen av bofellesskapet er sentral i forliket. Diakonhjemmet Høgskole har på oppdrag fra Sandnes kommune, evaluert botilbudet med fokus

på brukertilfredshet (Luteberget, Gjerme-
stad og Folkman 2012). Vi ønsker her å
legge frem noen refleksjoner i lys av
evalueringens resultater. I evalueringen
kommer det fram flere sider ved bofelles-
skapet vi oppfatter som problematiske.
Det er:

- At uro og konflikter øker som følge av at mange bor sammen.
- At flere beboere ikke finner seg til rette på grunn av manglende privatliv.

Illustrasjonsfoto: Mikkel Eknes.

Illustrasjonsfoto: Mikkel Eknes.

- Pårørende og ansatte sine bekymringer for passivitet og rutinepreget aktivitet som følge av etablert faglig praksis.
- Det bekymringsfulle ved at verken ansatte eller pårørende problematiserer at bygget setter rammer for den faglige praksisen, men alminneliggjør dette ved å sammenlikne boligens utforming med en vanlig boligblokk.
- En enighetskultur i ansattegruppen i forhold til tilfredshet med egen

fagkompetanse, noe som står i strid med de utfordringer de opplever knyttet til gruppesammensetningen.

Et bofellesskap basert på tilfeldig sammensetning

Evalueringen viser at personer med utviklingshemming utsettes for en tildelingspolitikk fra kommunen etter «ledigplass plass prinsippet», dvs. at den som står fremst i køen får tildelt plass først. For de

som bor i Hanamyrveien innebærer det at 12 vidt forskjellige personer med utviklingshemming bor sammen i 1 etasje, fra barn til pensjonister. Aldersspredningen er over 50 år. Variasjonen i hjelpebehov er også stort, fra personer som har behov for døgkontinuerlig stell og pleie, til personer som får hjelp noen timer i uken.

Store bofellesskap, slik som Hanamyrveien er et eksempel på, bryter med den lille gruppes prinsipp (Grunewald 1987). Den lille gruppens prinsipp er at 3–5 er det ideelle antallet beboere i bofellesskap. Dersom antall beboere overskrider dette antallet er det større sjanse for at utfordringer knyttet til samspill, kommunikasjon og gruppedynamikk mellom beboerne blir dårligere. Uenigheter, uro og konflikter øker i takt med antall beboere. Det er vanskeligere å bli kjent og skape og opprettholde gode relasjoner når det samles mer enn 5 personer i et bofellesskap. Både ansatte og beboere i Hanamyrveien forteller om til dels store konflikter og uro mellom de som bor der.

Pårørende og ansatte forteller også om beboere som ikke finner seg til rette på grunn av mangel på privatliv i bofellesskapet. De opplever det også vanskelig å identifisere seg med de andre som bor der. For å komme til leilighetene må beboere og pårørende passere en fellesgang. Det gjør at en alltid møter ansatte og andre beboere. Noe som oppleves praktisk og trygt for noen, mens andre opplever det som begrensende for muligheten til å velge bort fellesskapet og hegne om privatlivet. Flere ansatte påpeker at dersom beboerne hadde vært likere hverandre, både med hensyn til alder, hjelpe- og aktivitetsbehov

og interesser, ville det vært større muligheter for å tilrettelegge for fellesskap. Til tross for disse utfordringene, gir et flertall av de ansatte uttrykk for en tilfredshet med fagkompetansen i staben og tjenestetilbudet som sådan. Pårørende derimot, uttrykker bekymring for passivitet hos beboere, og mener at aktivitets tilbudet er mer rutinepreget enn i oppstarten. De opplever mindre spontanitet og variasjon i tilbud om aktiviteter utenfor boligen.

Ivaretakelse av den enkelte

Det faglige arbeidet rundt hver beboer er organisert i primærgrupper. Primærgruppene består av tre ansatte, som kjenner beboer godt. Denne ordningen tar sikte på å imøtekomme beboers ønsker og behov, og ivaretakelse av stabilitet rundt den enkelte. Ansatte hevder at bofellesskapets stillingshjemler gir et større handlingsrom sammenliknet med personalressurser i mindre bofellesskap.

Beboere med størst hjelpebehov har mest stabilt personal å forholde seg til. Flere ansatte og pårørende uttrykker at organisering av personalressurser ikke kommer beboere med mindre hjelpebehov til gode på samme måte. Når vakter og personal må omdisponeres pga. sykdom, kurs ol., opplever flere ansatte at det tas mest hensyn til de som trenger mest hjelp. Dette synliggjør den komplekse balansengangen det er å veie hensyn til enkeltbeboere opp mot hverandre.

Ansatte og pårørende reflekterer lite over at størrelsen og utformingen på bygget kan ha betydning for hvordan

det er å bo. Tvert imot sammenliknes bygget, sett utenfra, med en vanlig boligblokk. Slike forsøk på alminneliggjøring kan hindre kritisk refleksjon og bevisstgjøring over forhold ved bygget som kan skape institusjonalisert praksis.

Konklusjon

Av mer generell karakter er det flere forhold ved utviklingshemmedes situasjon i boligmarkedet som kan virke inn på opplevelsen av tilfredshet. Hvor fornøyd man er, henger sammen med hvilke forventninger man har. Personer med utviklingshemming har ikke samme valgmuligheter som andre i boligmarkedet, fordi de er avhengige av offentlige tjenester for å mestre dagliglivet. Dette til sammenlikning med hvordan folk flest velger hvem de lever sammen med, og hvor de vil bo. Evalueringen av Hanamyrveien viser hvordan utgangspunktet til beboerne bl.a. gjør pårørendegruppen sårbar i forhold til å påpeke forhold de ikke oppfatter som tilfredsstillende ved botilbudet.

Rammen for evalueringsoppdraget har gitt noen metodiske begrensninger. Intervju som metode er problematisk med tanke på beboernes ulike funksjonsnivå og variasjon i kommunikasjon- og uttrykksformer. Vi ser klart et behov for å utvikle metodikk i brukerundersøkelser som kan ivareta at stemmen til beboerne i større grad kommer fram. Oss bekjent finnes det ikke relevant sammenlikningsgrunnlag for

evalueringarbeidet i Hanamyrveien, noe det absolutt er et behov for å opparbeide.

Et godt botilbud for utviklingshemmede innebærer å kunne bo trygt og få tilbud om tjenester som gjør at en kan mestre hverdagslivet. Et godt sted å bo er viktig for utvikling av identitet, sosial tilhørighet og deltakelse (NOU 2011:15 *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden*). «Å leve og bo som andre» må forstås i denne konteksten. Innblikk i dette bofelleskapet indikerer behov for mer kunnskap om hvordan utviklingshemmede lever og bor i små og store bofelleskap. ● ● ●

Referanser

- Grunewald, K. (1988): *Psykisk utveclingsstørning: praktiska erfarenheter och progressiva ideer*. Stockholm: Natur och Kultur
- Ellingsen, K.E. (2010): Sakkyndig rapport.
- Kittelsaa, A. og Tøssebro, J. (2011): *Store bofellesskap for personer med utviklingshemming. Noen konsekvenser*. Rapport 2011. NTNU Samfunnsforskning AS
- Luteberget, L. Folkmann, A.K. og Gjermestad, A (2012): *Evaluering av drift og utforming av Hanamyrveien 1*. Rapport nr. 8 /2012 Diakonhjemmet Høyskole. Oslo
- NOU 2011:15 (2011): *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden*. Kommunal- og regionaldepartementet.
- Söderström, S. og Tøssebro, J. (2011): *Innfridde mål eller brutte visjoner? Noen hovedlinjer i utviklingen av levekår og tjenester for utviklingshemmede*. Rapport 2011. Mangfold og inkludering. NTNU Samfunnsforskning AS.

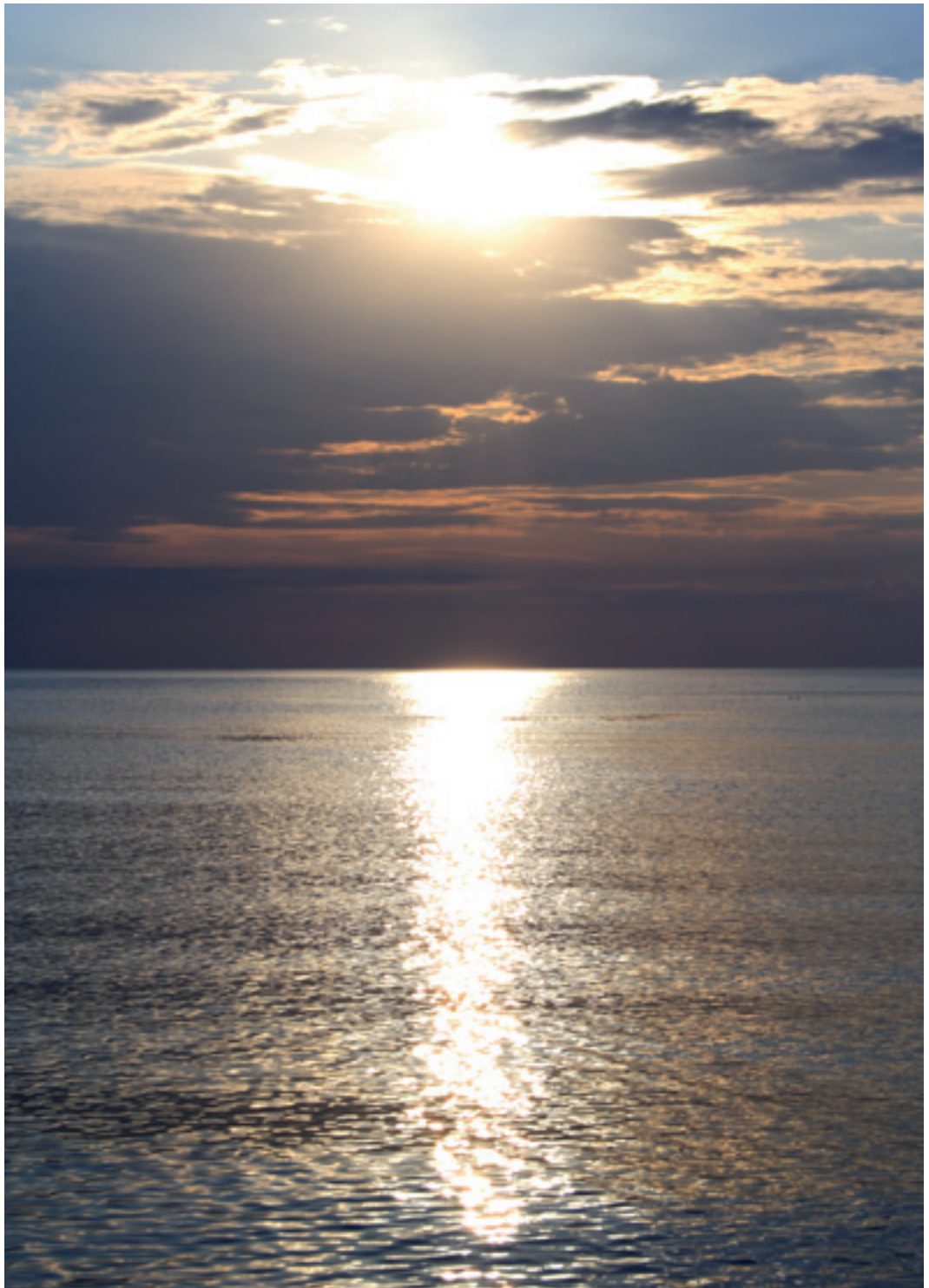

Foto: Scandinavian StockPhoto.